

В. Ф. Гапоненко, А. Л. Беспалько, А. С. Власков - М.: Издательство «Ось-89», 2007. – 208 с.

3. Донцов Г.Ю. Экономическая безопасность: Учебное пособие. / Г.Ю. Донцов – Томск: кафедра ТУ, ТУСУР, 2012. – 112 с.

4. Кашин А. В. Экономическая безопасность предприятия: управленческие решения : автореф. дисс.на соиск. уч. ст. к.э.н. : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (экономическая безопасность)» / А. В. Кашин. – Москва, 2008. – 27 с.

5. Спенсер Л. М. Компенции на работе / Л. М. Спенсер, С. М. Спенсер; пер. с англ. А. Яковенко. – М: НРРО, 2005. – 384 с.

6. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта / Р. Дарендорф // Социс. – 1994. – № 5. – С. 142 – 147.

7. Козер Л. Функции социального конфликта / Л. Козер. – М., 2000. – 208 с.

8. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – М., 1999. – С. 312.

9. Интересы в системе экономических отношений социализма / Отв. редакторы: Ю. И. Палкин, Ю. Н. Пахомов. – Киев. – 1974. – 145 с.

10. Кужелев М. А. Корпоративные конфликты: сущность, виды и механизм защиты интересов собственников / М. А. Кужелев // Економіка і організація управління. – 2010. – Выпуск № 1 (7). – С. 32 – 40.

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ ім. С.Кузнеця Попов О.С.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Зубенко В.О.*

УДК 338.242

DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i49.51130>

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛADOVA ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ

Павліченко В.М., к.ю.н., ст. викладач (ХІФ УДУФМТ)

В статті досліджено одну з складових економічної безпеки підприємства – податкову безпеку. Проаналізовані існуючі визначення цього поняття і обрано найбільш адекватне: це «фінансово-економічний стан платника податків, що забезпечує мінімізацією податкових ризиків, при якому з боку господарюючого суб'єкта повністю й вчасно сплачуються нарахзовані податки, а з боку виконавчих і законодавчих органів забезпечується передбачений законом захист платника податків». Також визначено місце і роль податкової безпеки в структурі економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, фінансова безпека підприємства, податкова безпека підприємства.

НАЛОГОВАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Павличенко В.Н., к.ю.н., ст. преподаватель (ХИФ УГУФМТ)

В статье исследована одна из составляющих экономической безопасности предприятия - налоговая безопасность. Проанализированные существующие определения этого понятия и выбрано наиболее адекватное: это "финансово-экономическое состояние налогоплательщика, обеспечивающее минимизацию налоговых рисков, при котором со стороны хозяйствующего субъекта полностью и вовремя уплачиваются начисленные налоги, а со стороны исполнительных и законодательных органов обеспечивается предусмотренная законом защита налогоплательщика". Также определено место и роль налоговой безопасности в структуре экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, финансовая безопасность предприятия, налоговая безопасность предприятия.

TAX SECURITY AS CONSTITUENT OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINIAN ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF CRISIS

*Pavlichenko V.N., PhD (legal sciences), senior teacher
(Kharkiv Institute of Finance Ukrainian State University of Finance and International Trade)*

In the article one of constituents of economic security of enterprise - tax security is investigated. The existing determinations of this concept are analysed and the most adequate is chosen: this "financial-economic state of taxpayer, providing minimization of tax risks, at that from the side of managing subject fully and the charged extra taxes are paid in time, and from the side of executive and legislative branches statutory defence of taxpayer" is provided.

The location and role of tax security are also determined in the structure of economic security of enterprise. As is generally known, in the structure of economic security of enterprise includes next constituents: financial security, intellectual and skilled security, technical-technological security, political- law security, ecological security, power security and informative security. Tax security is very important part of financial security of enterprise.

Keywords: *economic security of enterprise, financial security of enterprise, tax security of enterprise.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах глибокої фінансово-економічної та політичної кризи в Україні особливого значення набуває проблема забезпечення економічної безпеки як на рівні держави, так і на рівні галузей та окремих підприємств. Посилення загроз з боку зовнішнього середовища, стрімко зростаюча інфляція, подорожчання усіх видів ресурсів призводять до неплатоспроможності підприємств і, отже, до неспроможності сплачувати податки за встановленими ставками та термінами. Це актуалізує необхідність досліджень у галузі забезпечення податкової безпеки підприємств, яку провідні учені вважають складовою економічної безпеки підприємства (ЕБП).

Проблема податкової безпеки бізнесу існувала завжди, однак в умовах кризи особливо важливими є два аспекти:

– при формуванні стратегії податкового планування підприємці не повинні забувати про моральні принципи, зокрема, про суспільний обов'язок сплачувати податки, без яких держава не може існувати;

– способи законного зменшення податків завжди були і будуть існувати уже тому, що існує значна кількість законом встановлених різних видів податкових режимів і пільг. Окрім того, в сучасній динамічній економіці передбачити усі податкові наслідки ймовірних дій платників податків складно, що дає певні підстави для існування податкових ризиків.

Як слушно відмічають фахівці Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України [1], податкова система є одним із найбільш важливих чинників сприятливості бізнес-клімату в державі. Хоча на рішення інвесторів щодо розвитку бізнесу у будь-якій країні впливає цілий комплекс інституціональних факторів, зокрема наявність ефективного державного управління, чесної

судової системи, системи гарантій права власності, доступність різних джерел фінансових ресурсів, ступінь розвитку фондового ринку тощо, саме податкова система є найбільш чутливим елементом, який може як девальвувати позитивний вплив перелічених факторів, так і, навпаки, навіть за умов наявності інституційних проблем, схилити інвестора до прийняття позитивного рішення щодо розвитку бізнесу в країні.

31 грудня 2014 р. Президент України підписав Закон № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України (щодо податкової реформи)» [2], він набув чинності 1 січня 2015 року. Серед основних змін, внесених цим Законом, наступні. По-перше, скорочено кількість податків та зборів. Так, до загальнодержавних податків належать: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито. До місцевих податків належать податок на майно та єдиний податок, а до місцевих зборів - збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір. По-друге, розділ III «Податок на прибуток підприємств» викладено в новій редакції. Зокрема, уточнено, що об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно НП(С)БО або МСФЗ, на різниці, які виникають відповідно до положень цього розділу. Основна ставка податку на прибуток не змінилася і становить 18%.

Незважаючи на ці зміни, проблема забезпечення податкової безпеки держави та підприємництва залишається. Тому актуальним є дослідження податкової безпеки як складової

економічної безпеки українських підприємств, формування механізму її забезпечення, інтегрованого у механізм забезпечення ЕБП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам забезпечення економічної безпеки підприємства присвячена велика кількість наукових праць як вітчизняних, так і закордонних учених: О.В. Ареф'євої, В.А. Богомолова, В.Ф. Гапоненко, В.М. Геєця, С.О. Груніна, В.С. Гусева, В.Л. Диканя, В.І. Дуженкова, В.А. Дьоміна, Д.І. Єфимова, М.О. Кизима, Т.С. Клебанової, Г. В. Козаченко, Б.І. Кузіна, І.Л. Назаренко (Плетникової), Є.А. Олейникова, В. П. Пономарьова та інших.

Питанням податкової безпеки держави та підприємства присвячена менша кількість праць. Так, розглянуто теоретико-методичні основи та механізми податкового регулювання економічного розвитку, уточнено принципи та методи податкового планування на рівні підприємства в монографії українських учених [3]; сутність і ризики податкової безпеки підприємства досліджував О.В. Грачов [4]; сутність та умови забезпечення податкової безпеки - Ю.Б. Іванов та Ю.В. Бережна [5]; індикаторам стану податкової безпеки України та основним видам податкових ризиків присвячена стаття Цимбалюк І.О. [6]; податковим стратегіям присвячені статті О.Є. Власової [7] та О.О. Глуценка [8]; М.І. Вихлюк та В.В. Гресик побудували дуалістичну модель основних характеристик податкової безпеки із застосуванням нового TRID-підходу (threats-risks-interests-defence, що означає: загрози, ризики,

інтереси, захист) [9]; в своїй кандидатській дисертації [10] Кеменяш І.Г. досліджувала податкову безпеку підприємницьких структур, а також методи оцінки її ефективності, визначила напрями та пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування системи податкової безпеки підприємницьких структур в Україні.

В зазначених працях пропонуються зокрема заходи зменшення впливу податкових чинників, які не завжди узгоджені, а також не завжди інтегровані в систему забезпечення економічної безпеки підприємства. Також існує розбіжність думок щодо їх змісту, тлумачення, не кажучи вже про взаємозв'язок між собою, з економічною безпекою підприємства в цілому. Немає єдиного визначення податкової безпеки підприємства.

Виділення недосліджених аспектів проблеми. Але недостатньо розробленими залишаються питання визначення сутності та розроблення системи заходів із забезпечення податкової безпеки українських підприємств як складової їхньої економічної безпеки в умовах фінансово-економічної кризи.

Тому **метою статті** є визначення сутності і місця податкової безпеки підприємства в системі його економічної безпеки.

Основний матеріал статті. Термін «податкова безпека» вживається в літературі порівняно недавно, і тому досі не існує єдиного його визначення. Виділяють декілька рівнів забезпечення податкової безпеки (див. рис. 1).

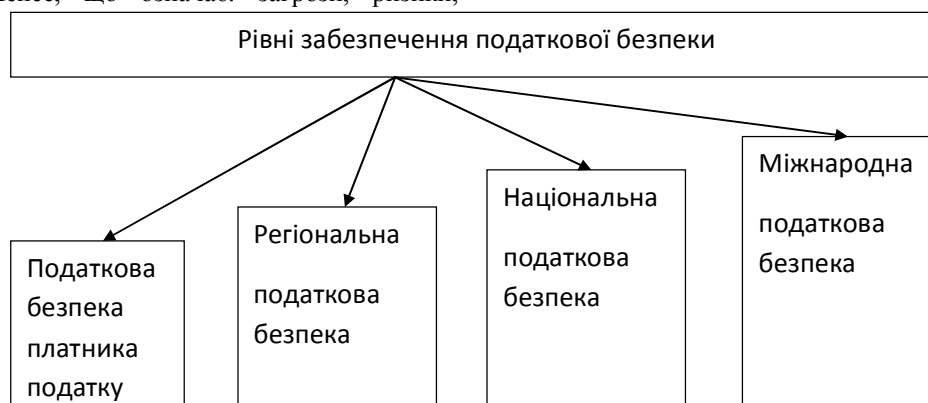


Рис. 1 – Рівні забезпечення податкової безпеки [5]

Податки впливають на функціонування усіх без винятку суб'єктів господарювання, виступаючи таким чином активним інструментом регулювання економіки. Як слушно вважає Чиж А.Ю. [11], податкову безпеку потрібно розглядати як самостійний об'єкт дослідження через призму достатності податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів та впливу податкового навантаження на результати діяльності окремих суб'єктів господарювання. Саме збалансоване забезпечення

достатніх надходжень при помірному податковому тиску визначає ефективність економіки в цілому.

Податкова безпека платника податку - це в основному податкова безпека підприємства, дослідженню якій і присвячено дану статтю. Аналіз основних визначень терміну «податкова безпека підприємства» виконаний в таблиці 1.

Оскільки податкова безпека – це елемент фінансової безпеки підприємства, яка є складовою ЕБП, має сенс виходити з визначення ЕБП. Як ми

визначили у попередніх дослідженнях, найбільш адекватним є визначення економічної безпеки підприємства українських учених В.Л. Диканя та І.Л. Назаренко: це **стан захищеності діяльності підприємства** від всіх видів загроз, як зовнішніх, так і внутрішніх, при якому забезпечується стабільне функціонування і прогресивний розвиток підприємства, що досягається шляхом максимально ефективного використання наявних ресурсів і швидкої адаптації до умов середовища, що змінюються [14, с. 76].

Отже, ЕБП – це стан захищеності, а не сукупність дій по забезпеченню безпеки, не

система методів, не система мінімізації ризиків чи захисту від них у діяльності підприємства. Тому вважаємо найбільш адекватним визначення О.В. Грачова: податкова безпека підприємства – це фінансово-економічний стан платника податків, що забезпечує мінімізацією податкових ризиків, при якому з боку господарюючого суб'єкта повністю й вчасно сплачуються нараховані податки, а з боку виконавчих і законодавчих органів забезпечується передбачені законом захист платника податків.

Податкова безпека займає важливе місце у структурі ЕБП (див. рис. 2).

Таблиця 1

Аналіз визначень терміну «податкова безпека підприємства»

Автор, джерело	Визначення	Сутність
А.Ю. Чиж [11]	сукупність методів стратегічного і оперативного податкового менеджменту , податкового обліку, планування, аналізу і контролю, спрямованих на досягнення стратегічних цілей і забезпечення економічної безпеки підприємства.	Методичний інструментарій
Д. Тихонов [12]	податкова безпека платника податку - система мінімізації ризиків платника податку, що виникають у результаті дій щодо сплати й оптимізації податків	Система мінімізації ризиків у податковій сфері
О.В. Грачов [4, с. 86]	фінансово-економічний стан платника податків, що забезпечує мінімізацією податкових ризиків, при якому з боку господарюючого суб'єкта повністю й вчасно сплачуються нараховані податки, а з боку виконавчих і законодавчих органів забезпечується передбачені законом захист платника податків.	Фінансово-економічний стан
Ю.М. Полонська [13, с. 282]	комплексний захист від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища системи податкового планування на підприємстві.	Дія – комплексний захист
І.Г. Кеменяш [10, с. 8 - 9]	це окремий вид економічної безпеки суб'єктів підприємництва, який за своїм змістом є системою захисту підприємницьких структур від можливих ризиків, загроз і втрат, що пов'язані як з державним адмініструванням податків, так і з виконанням суб'єктами підприємництва надмірних податкових зобов'язань, які призводять до падіння і повного згорання ділової активності підприємницьких структур.	Система захисту від ризиків

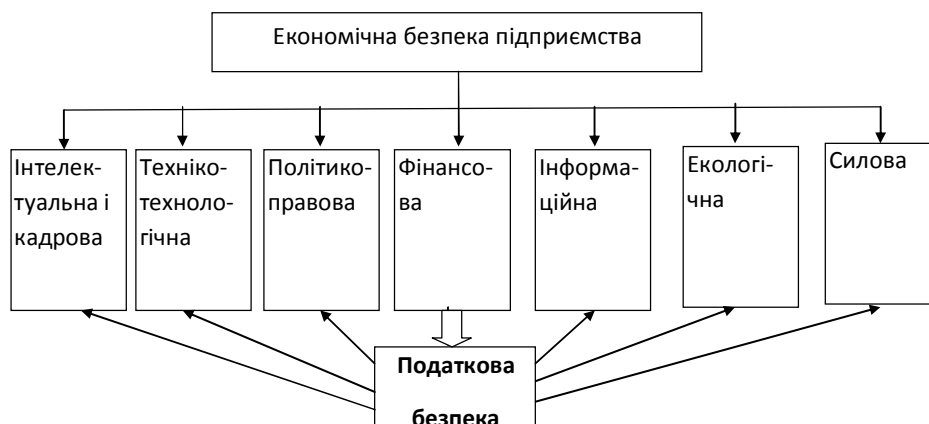


Рис. 2 – Місце податкової безпеки підприємства у структурі ЕБП

Через оптимізацію податкових платежів вона впливає на всі інші складові економічної безпеки підприємства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В статті визначено сутність категорії «податкова безпека підприємства», її місце і роль у структурі економічної безпеки підприємства. Податкова безпека підприємства – це фінансово-економічний стан платника податків, що забезпечує мінімізацією податкових ризиків, при якому з боку господарюючого суб'єкта повністю й вчасно сплачуються нараховані податки, а з боку виконавчих і законодавчих органів забезпечується передбачений законом захист платника податків.

Податкова безпека є складовою ЕБП, тому що є елементом однієї з семи його складових, а саме – фінансової безпеки.

Напрямами подальших досліджень може бути розроблення заходів з забезпечення податкової безпеки підприємства з урахуванням сучасного кризового стану економіки України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Молдован О.О. Щодо першочергових заходів покращення податкового клімату в Україні: аналітична записка [Електронний ресурс] / О.О. Молдован – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1492/>.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України № 71-VIII від 28 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19/page13>
3. Іванов Ю. Б. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів : наук. вид. / Ю. Б. Іванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискіба, В. В. Карпова, Л. М. Карпов, І. А. Серова. - Х. : ХНЕУ, 2006. - 240 с.
4. Грачов О.В. Податкова безпека як невід'ємна складова економічної безпеки підприємства [Текст] / О.В. Грачов // Вісник економіки транспорту і промисловості. – №29.– 2010. – С. 86 - 88.
5. Іванов Ю.Б. Податкова безпека: сутність та умови забезпечення [Текст] / Ю.Б. Іванов, Ю.В. Бережна // Економіка розвитку. – 2010. – № 2(54). – С. 9-11.
6. Цимбалюк І.О. Податкова безпека в системі фінансової безпеки держави [Текст]: колективна монографія / за заг ред. О.В. Кендюхова // Стратегічне управління національним економічним розвитком: монографія: в 2 т. - Донецьк: ДВНЗ «ДонНТ», 2013. - Т.2. - 392 с. - С. 13-23.
7. Власова О.Є. Податкова безпека в системі заходів забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання [Текст] / О.Є. Власова // Комунальне господарство міст. - №108. – 2013. – С.401 – 407.
8. Глущенко О.О. Податкова стратегія підприємства як ефективний захід забезпечення його економічної безпеки [Електронний ресурс] / Глущенко О.О. - Режим доступу: http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/215/knp215_41-44.pdf.
9. Вихлюк М.І. Податкова безпека: дуалістичність економічної природи трактування змісту основних характеристик [Текст] / М.І. Вихлюк, В.В. Гресик //Інноваційна економіка. – 2013. - №5(43). – С. 242 – 246.
10. Кемениш І.Г. Управління податковою безпекою суб'єктів підприємництва в Україні. 08.00.08-гроші, фінанси і кредит [Текст]: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / І. Г. Кемениш. - Львів: ЛДФА, 2011. - 20 с.
11. Чиж А.Ю. Податкова безпека як функціональна складова економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / А.Ю. Чиж. – Режим доступу: http://thesis.at.ua/publ/15_11_15_12_2013_r_menedzhment_rozvitok_teorija_ta_praktika/chizh_a_ju_podatkovaja_bezpeka_jak_funkcionalna_skladova_ekonomichnoji_bezpeki_pidpriemstva/9-1-0-247/
12. Тихонов Д. Н. Основы налоговой безопасности [Текст] / Д. Н. Тихонов. - М.: Аналитика-Пресс, 2002. - 224 с.
13. Полонська Ю.М. Організаційне забезпечення системи підтримки прийняття управлінських рішень у податковому плануванні за критерієм податкової безпеки [Текст] / Ю.М. Полонська // Комунальне господарство міст. - 2011. - № 100. - С. 277 - 284.
14. Дикань В.Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки, оцінки ризиків та ймовірності банкрутства підприємства [Текст]: монографія / В.Л. Дикань, І.Л. Назаренко. – Харків:УкрДАЗТ, 2010. – 142 с.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Компанієць В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Назаренко І.Л.*